

ZAKON O SUDOVIMA ZA MLADEŽ U PRIMJENI OPĆINSKOG SUDA I DRŽAVNOG ODVJETNIŠTVA

Priručnik za polaznike/ice

Izrada obrazovnih materijala:

dr.sc. Lana Petö Kujundžić

Županijski sud u Zagrebu

Albina Tisanić

Županijsko državno odvjetništvo u Zagrebu

Zagreb, kolovoz 2017.

Copyright 2017.

Pravosudna akademija

Ulica grada Vukovara 49, 10 000 Zagreb, Hrvatska

TEL 00385(0)1 371 4540 FAKS 00385(0)1 371 4549 WEB www.pak.hr

Sadržaj

I. UVODNE NAPOMENE	4
II. PRAVO NA INFORMACIJU	8
III. PRAVA MALOLJETNIKA PREMA DIREKTIVI ZA MALOLJETNIKE KOJI SU OSUMNJIČENI ILI SU NA SUDU KAO POČINITELJI KAZNENIH DJELA.....	11
IV. DRŽAVNI ODVJETNIK ZA MLADEŽ	13
4.1. STRUČNI SURADNIK U DRŽAVNOM ODVJETNIŠTVU	14
4.2. SURADNJA DRŽAVNOG ODVJETNIŠTVA S DRUGIM INSTITUCIJAMA	14
4.3. RAD DRŽAVNOG ODVJETNIKA ZA MLADEŽ PREMA MALOLJETNIM POČINITELJIMA KAZNENIH DJELA.....	15
4.3.1. ODLUKE DRŽAVNOG ODVJETNIKA U POSTUPCIMA PREMA MALOLJETNICIMA	16
4.3.2. POSEBNOST RADA DRŽAVNOG ODVJETNIŠTVA ZA MLADEŽ	22
V. PRIMJERI	24
Primjer I.	24
Primjer II.	24
Primjer III.	25
Primjer IV.	26
Primjer V.	26
Primjer VI.	27
Primjer VII.	27
LITERATURA	29

I. UVODNE NAPOMENE

Poseban je položaj maloljetnika počinitelja kaznenih djela jer se prema njima uglavnom primjenjuju odgojne mjere, i to mlađim maloljetnicima (od 14 do 16) se ne može izreći kazna, dok se starijim maloljetnicima od 16 do 18 godina može izreći kazna maloljetničkog zatvora koji ima ograničenja.

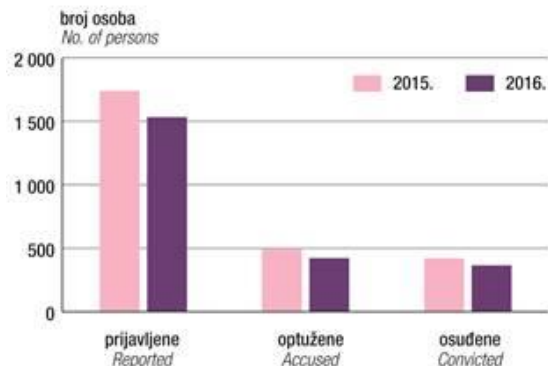
Odgojne mjere su:

- 1) sudski ukor,
- 2) posebne obveze,
- 3) pojačana briga i nadzor,
- 4) pojačana briga i nadzor uz dnevni boravak u odgojnoj ustanovi,
- 5) upućivanje u disciplinski centar,
- 6) upućivanje u odgojnu ustanovu,
- 7) upućivanje u odgojni zavod,
- 8) upućivanje u posebnu odgojnu ustanovu.

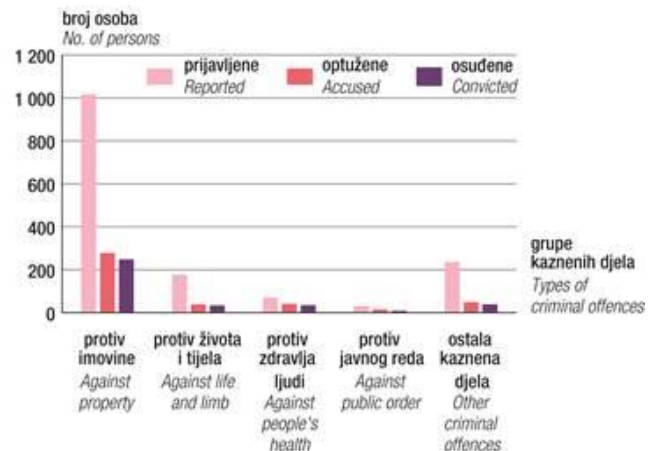
Prema podacima Državnog zavoda za statistiku od 2. svibnja 2017. pokazuju:

1. Podatke o prijavljenim, optuženim i osuđenim maloljetnicima 2015. i 2016.
2. Podatke o grupama kaznenih djela koje čine maloljetnici
3. Kaznene sankcije maloljetnicima koje se primjenjuju
4. Kaznene sankcije mlađim i starijim maloljetnicima koje su izrečene
5. Kretanje maloljetničke delinkvencije od 2007. do 2016.

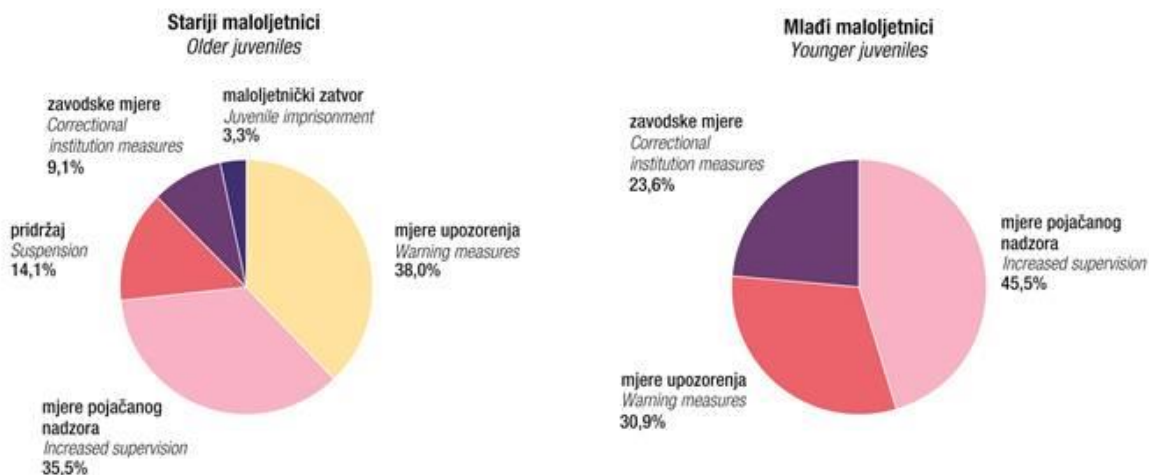
G-1. PRIJAVLJENE, OPTUŽENE I OSUĐENE MALOLJETNE OSOBE U 2015. I 2016.
 REPORTED, ACCUSED AND CONVICTED JUVENILE PERSONS, 2015 AND 2016

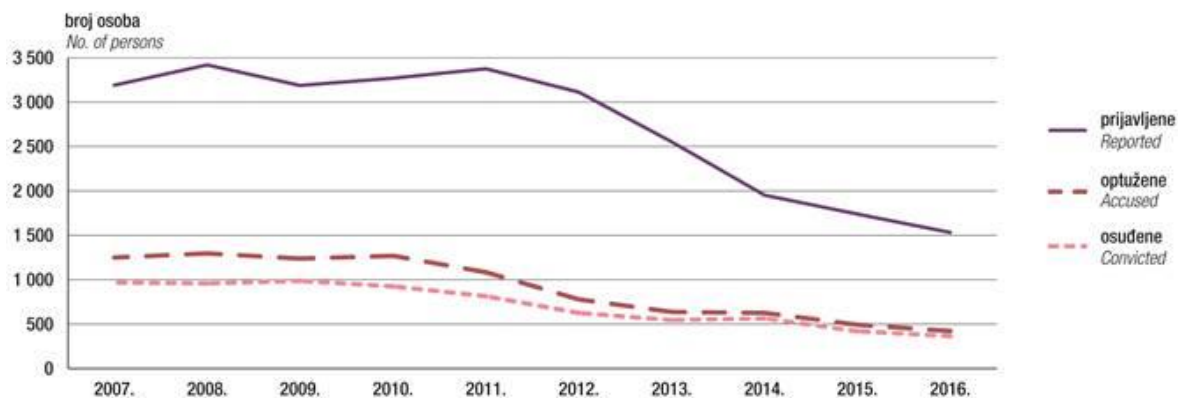
G-2. PRIJAVLJENE, OPTUŽENE I OSUĐENE MALOLJETNE OSOBE PO GRUPAMA KAZNENIH DJELA U 2016.
 REPORTED, ACCUSED AND CONVICTED JUVENILE PERSONS, BY TYPES OF CRIMINAL OFFENCES, 2016

G-3. KAZNE ILI DRUGE MJERE IZREČENE PREMA MALOLJETNICIMA U 2016.
 PENALTIES OR OTHER MEASURES PRONOUNCED AGAINST JUVENILES, 2016

G-4. PRIJAVLJENE, OPTUŽENE I OSUĐENE MALOLJETNE OSOBE OD 2007. DO 2016.
 REPORTED, ACCUSED AND CONVICTED JUVENILE PERPETRATORS OF CRIMINAL OFFENCES, 2007 – 2016

U maloljetničkom pravu primjenjuju se načela:

- individualizacija maloljetničkih sankcija
- supsidijaritet u primjeni maloljetničkih sankcija
- promjenjivost maloljetničkih sankcija

Maloljetnicima sude posebni suci za mladež, vijeća za mladež općinskih sudova u sjedištu županija, a za teža kaznena djela koja su navedena u zakonu, vijeća za mladež županijskih sudova prema prebivalištu maloljetnika. Uz suce specijalizirani su za rad s maloljetnicima državni odvjetnici i policija. Porotnici za mladež su osobe koje su radila s djecom i maloljetnicima, a moraju biti različitog spola.

Prema maloljetniku postupak mora biti prilagođen i on ima odgojni karakter. Postupak je hitan, neformalan i razmjernan kako počinjenom djelu tako i osobnosti počinitelja.

Maloljetnik mora imati branitelja, biti prisutan na raspravi, imati nejavno suđenje, pravo na zaštitu privatnosti i moći izraziti svoje mišljenje. Načelo svrhovitosti je prisutno od postupanja državnog odvjetnika do odluke suda.

Prema maloljetniku istražni zatvor se određuje samo kao krajnja mjera, u razmjeru prema težini djela i očekivanoj sankciji, u najkraćem nužnom trajanju i samo ako njegovu svrhu nije moguće postići primjenom mjera opreza, privremenog smještaja ili istražnim zatvorom u domu.

Državni odvjetnik može primijeniti bezuvjetni ili uvjetovati oportunitet i ne nastaviti postupak prema maloljetniku za kaznena djela za koja je zapriječena kazna zatvora od 5 godina ili provesti pripremni postupak. Ako pribavljanjem podataka za maloljetnika i o kaznenom djelu državni odvjetnik za mladež zaključi da je potrebno primijeniti maloljetničku sankciju stavlja prijedlog sudu za mladež.

U postupak su uključeni predstavnici socijalne skrbi, stručni suradnici suda, socijalni pedagozi, socijalni radnici i psiholozi te druge stručne osobe kako bi se ispravno predvidjela sankcija koja odgovara pojedinom maloljetniku.

Sudovi i državna odvjetništva koja pred njima postupaju, imaju stručne suradnike: socijalne pedagoge, socijalne radnike i psihologe.

Stručni suradnici u sudu na sjednici vijeća ili na raspravi daju stručno mišljenje o vrsti sankcije koju bi bilo opravdano izreći, prikupljaju podatke o uspješnosti izvršenja odgojne mjere, daju mišljenje vijeću za mladež o potrebi obustave ili zamjene odgojne mjere i obavljaju druge radnje prema uputi suca za mladež. Stručni suradnici u

državnom odvjetništvu prikupljaju podatke i daju stručno mišljenje potrebno za donošenje odluka iz nadležnosti državnog odvjetnika.

Zakon je predvidio da će sud, pri izboru odgojne mjere, uzeti u obzir maloljetnikovu dob, njegovu psihofzičku razvijenost i osobine, težinu i narav počinjenoga djela, pobude iz kojih i okolnosti u kojima je djelo počinio, ponašanje nakon počinjenog djela i osobito je li, ako je to mogao, pokušao spriječiti nastupanje štetne posljedice ili nastojao popraviti počinjenu štetu, odnos prema oštećeniku i žrtvi, njegove osobne i obiteljske prilike, je li i prije činio kaznena djela i je li mu već bila izrečena maloljetnička sankcija, sve okolnosti koje utječu na izbor takve odgojne mjere kojom će se najbolje ostvariti svrha odgojnih mjera.

Sud nadzire izvršenje odgojne mjere, traži izvješća socijalne skrbi ili institucija, odnosno obilazi maloljetnike smještene u ustanove.

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku u 2016. državna odvjetništva u Republici Hrvatskoj donijela su odluke u povodu prijave za počinjena kaznena djela za 1 532 maloljetna počinitelja kaznenih djela, što je za 11,9% manje nego u 2015. U odnosu na prethodnu godinu, broj optuženih počinitelja pao je za 14,2%, a broj počinitelja kojima su izrečene kazne ili druge mjere pao je za 13,1%.

U 2016. bilo je 365 maloljetnih osoba kojima su izrečene kazne ili druge mjere. Od toga su izrečene 323 odgojne mjere, odnosno 88,5%. U izricanju kazni ili drugih mjera maloljetnici se dijele na mlađe i starije. U odnosu na prethodnu godinu, broj osuđenih starijih maloljetnika (242) pao je za 16,6%, dok je broj osuđenih mlađih maloljetnika (123) pao za 5,4%. Starijim maloljetnicima izrečeno je 8 kazni maloljetničkog zatvora (pad za 11,1%) te 34 pridržaja maloljetničkog zatvora (pad za 24,4%).

Najveći je broj počinitelja kaznenih djela protiv imovine, što kod prijave iznosi 1 017 ili 66,4%, a kod optužaba 278 ili 65,9%.

Pri izradi materijala prvenstveno se vodilo računa da su polaznici seminara kroz rad na predmetima maloljetničke delinkvencije, u svakodnevnom radu bili u prilici primjenjivati odredbe Zakona o sudovima za mladež koje se odnose na primjenu načela svrhovitosti, predlaganja i izricanja adekvatne sankcije te provjeravanje njezine učinkovitosti.

II. PRAVO NA INFORMACIJU

Prema Smjernicama Odbora ministara Vijeća Europe o pravosuđu prilagođenom djeci koje smjernice su prihvaćene od strane Odbora ministara 17. studenog 2010.g. ističe se da je pravosuđe prilagođeno djeci, pravosuđe koje mora paziti na djecu prije, tijekom i nakon sudskog postupka.

Posebno je važno da dijete ima dostupne informacije i dobivene savjete od prvog uključivanja u pravosudni sustav ili s drugim nadležnim tijelima vlasti kao što su: policija, imigracioni ured, obrazovne, zdravstvene ili ustanove socijalne skrbi. Informiranost bi morala biti za djecu o njihovim pravima, a posebno o specifičnim pravima u vezi sa sudskim ili upravnim postupkom u koja su djeca uključena ili bi mogla biti uključena. Djeca bi morala imati znanja o dostupnim sredstvima, kojima mogu otkloniti kršenje svojih prava.

Informacija za djecu mora obuhvaćati očekivano trajanje postupka, vrste i način uporabe pravnih lijekova i drugih mehanizama pritužbi. Djeca bi trebala biti informirana o sustavu i postupcima te znati kakvu ulogu i u kojim fazama postupka imaju. Također informiranost bi trebala biti o mogućnostima koja se pružaju djeci da im se daje podrška u sudskim i upravnim postupcima. Dijete bi moralo biti informirano o dostupnim ustanovama zdravstvenim, psihološkim, socijalnim i prevoditeljskim te kako će ostvariti usluge u tim organizacijama koje im mogu pružiti podršku.

U Europskom pravu, pravo na iznošenje svog mišljenja uključuje i pravo na svoje mišljenje, ali i dobivanje adekvatnih informacija i podataka bez utjecaja šire javnosti (članak 11. Europske konvencije o ljudskim pravima). Prema odlukama i pravu Vijeća Europe pravo na iskazivanje je garantirano člankom 10. Europske konvencije o ljudskim pravima i to pravo može biti jedino ograničeno na način kako je propisano zakonom. U sudskoj praksi Europski sud za ljudska prava je naveo da je jedno od osnovnih prava demokratskog društva, kao i uvjet za progres i razvoj je da svaki čovjek ima mogućnost biti informiran i dobiti podatke o postupcima u kojima sudjeluje, ali i o stvarima, koje ga interesiraju bez obzira da li se radi o osobi koja je prekršila zakon, odnosno o osobi koja je žrtva nekog kaznenog djela, odnosno osoba koja treba ostvariti svoja prava.

Ujedinjeni narodi u Priručniku za stručnjake i donositelje odluka o pravosudnim pitanjima koja uključuju djecu, žrtve i svjedoke kaznenih djela govore o pravu djeteta na informacije, koje se sastoje iz dva dijela, a to su: pravo djeteta da dobije prikladnu pomoć, potporu kako bi bio informiran, a drugi dio se odnosi na informiranost o stvarnom postupku u kojem dijete sudjeluje. Važno je da se djetetu pruža informacija na jeziku koji razumije i ovisno o dobi djeteta da takva informacija bude njemu razumljiva. Preporuka i smjernica govore da je potrebno da sve ustanove omogućuju djetetu da bude informirano o postupcima kroz letke, brošure, usmena objašnjenja, a koja bi

morale davati: nastavnici, liječnici, nevladine organizacije, policija, odvjetnici, suci, a isto bi trebalo biti ugrađeno u zakonodavstvo nacionalnih država.

Rezultati dva istraživanja Eurobarometra koja su provedena 2008. i 2009. godine pokazala su da 76% ispitane djece nije bilo svjesno da ima prava, a 79% nije znalo koga da zove u slučaju potrebe. U tom ispitivanju djeca su vezano za pitanje što bi Europska unija trebala učiniti da bolje promiče i zaštiti prava djece je 88% ispitanika navelo da bi na razini Europske unije trebalo biti više informacija do kojih bi djeca došla na jednostavan način.

Puno priznavanje prava djece znači da se djeci mora pružiti prilika da izraze svoje mišljenje i da sudjeluju u donošenju odluka koje ih se tiču. Članak 24. (1) Povelje zahtjeva da EU uzme u obzir dječje stavove po pitanjima koja ih se tiču u skladu s njihovom dobi i zrelosti.

Ispitivanje u Hrvatskoj po nevladinoj organizaciji Hrabrom telefonu se provodilo 2017. godine zajedno sa Terre des hommes strukturiranim upitnikom sa 108 djece, u dobi od 14 - 16 godina, a učenici su pohađali srednju strukovnu školu i gimnazije u Zagrebu, te su dobiveni rezultati:

Prilikom opisivanja toga što za njih znači biti „dijete“ u pravnom smislu učenici se prvenstveno osvrću na dob kao temeljnu odrednicu kategorizacije: „Biti mlađi od 18 godina, znači biti maloljetan“. Sukladno tome, uz dob povezuju i prava koja ih time pripadaju ili su im uskraćena, pri čemu je više izjava koje se osvrću na manjak prava, a zbog njihove dobi. Učenici smatraju da dijete treba imati prava: pri čemu se dio njih usmjerava na posebna prava djece: „Imati sva svoja dječja prava“; za koja neki navode da uključuju: mogućnost odlučivanja, pravo na obrazovanje, odgoj, igru, ljubav, djetinjstvo, slobodu. S druge strane, kao manjak prava koji proizlazi iz statusa „djeteta“ uglavnom navode: pravo glasa.

Učenici prepoznaju da djeca uz prava imaju i određene obaveze. Po pitanju odgovornosti tek jedan učenik navodi odgovornost koja proizlazi iz mogućnosti samostalnog odlučivanja: „Dijete je maloljetna osoba koja može postupati svojevolumno, ali i može odgovarati za svoje postupke.“; dok ostali odgovornost za ponašanje djece prebacuju na roditelje: ili pak ukazuju na smanjenu pravnu odgovornost djece: „Biti maloljetan i ne odgovarati u potpunosti za neka krivična djela (pr. Kad se umiješa socijalna skrb)“, „tolerancija nad počinjenim kaznenim djelima.“, „blaže kazne kod prekršaja zakona.“. S druge strane jedan učenik smatra da ih se upravo zato što su djeca na sudu manje poštuju i ne želi ih se saslušati.

Osim što neki vide roditelje kao one koji preuzimaju odgovornost za postupke svoje djece, roditelje navode i u ulozi skrbnika: „Dijete znači da se roditelji brinu o meni.“, „Biti dijete znači imati nekoga tko se brine o tebi i odgovoran je za tebe“.

Prepoznaju i sa dobi povezanu, razvojnu komponentu (psihološku i fizičku), kao onu iz koje i proizlaze određena prava i ograničenja: „Osoba koja nije potpuno fizički i

psihološki razvijena.“, „Osoba koja odrasta i upoznaje svijet oko sebe.“, „Ne shvaćati zakon i opasnosti.“, „To znači da još sam nisi svjestan svojih postupaka i da na svijet gledaš kao šalu“.

Iako učenici kao grupa zahvaćaju dosta širok opseg mogućeg značenja i definicije djeteta u pravnom sustavu gledano zasebno, pojedinačni se odgovori većinom fokusiraju samo na jednu od komponenti značenja „djeteta“, a prilikom opisivanja se isprepliću značenja kako iz svakodnevnog života tako i pravnog sustava. Iz navedenog je moguće pretpostaviti da pojedinačno, učenicima još uvijek nedostaje cjelovito razumijevanje uloge djeteta kako u pravnom postupku.

Državni se odvjetnik u najvećem broj izvjava opisuje kao odvjetnik koji je plaćen i dodijeljen od strane države, a nalazi se u ulogama: obrane interesa države „ To je osoba koja neovisno o temi zločina uvijek zastupa državu i na njenoj je strani.“ ili zastupanja stranke kojoj je dodijeljen (žrtva, svjedok, počinitelj, itd.), najčešće uz objašnjenje jer si ga ona nije samostalno mogla priuštiti odvjetnika „ Odvjetnik kojeg ti daju kada si ne možeš platiti pa ti država dodijeli da te zastupa.“. Osim zastupanja, državni se odvjetnik stavlja u ulogu nekoga tko: brani, pomaže, štiti ili se bori protiv, odlučuje o pokretanju tužbe ili izriče odgojne mjere.

U rijetkim se slučajevima javljaju i cjeloviti odgovori, a koji su vjerojatno naučene definicije, npr. „ Državni odvjetnik je osoba koja se bavi zastupanjem državnih prava. Samostalno i neovisno pravosudno tijelo ovlašteno i dužno postupati protiv počinitelja kaznenih djela.

Kao i kod prethodnog pitanja izostaju odgovori iz kojih je razvidno cjelovito razumijevanje uloge državnog odvjetnika. Pozitivnim se ipak može protumačiti to da su učenici svjesni da u slučaju da nemaju materijalnih mogućnosti priuštiti si zastupnika za sudu, država to čini umjesto njih (neovisno bila riječ o „državnom odvjetniku“) ili nekoj drugoj pravnoj osobi ili tijelu.

Prilikom davanja odgovora na pitanje „Kakav je sud “, opisi učenika su većinom prožeti neugodnim emocionalnim nabojem. Iako ga dio učenika percipira kao važan „ U njemu se donose važne odluke, to je velika i zvučna prostorija “, pravedan „ Sud je pošten, pravedan. Vjerujem da se ljudi na sudu osjećaju prestravljeno “, neugodnu atmosferu „ i vlada jako loša atmosfera. Sud je hladan, tmuran. Napetost, iščekivanje. “

Učenici suce većinom opisuju kao osobe koje donose odluku „Osoba koja odlučuje na sudu“, procjenjuju i utvrđuju nečiju krivnju „Djelatnik prava koji prosuđuje tko je i koliko kriv za neko počinjeno kazneno djelo.“ i sukladno tome (ukoliko je kriv) kažnjavaju optuženog (počinitelja) „Sudac je osoba koja odlučuje krivca i nevinu osobu, zatim određuje kaznu za nju“.

Pod percepcijom sudnice koja se može vidjeti u stranim TV serijama, (Anglo-saksonska pravo nasuprot kontinentalnog prava) dio učenika uz sudnicu u procesu

donošenja odluke uključuje i porotu "Prostor gdje sjedi sudac sa zapisničarom, klupe za optuženičku i tužiteljsku stranu, prostor za svjedoke i mjesto gdje sjedi porota", „Sudac određuje kaznu osuđenom, osim ako je porota prisutna na suđenju“.

III. PRAVA MALOLJETNIKA PREMA DIREKTIVI ZA MALOLJETNIKE KOJI SU OSUMNJIČENI ILI SU NA SUDU KAO POČINITELJI KAZNENIH DJELA

Direktiva (EU) 2016/800 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. svibnja 2016. treba biti usklađena u nacionalnom pravu do 11. lipnja 2019., a potom do lipnja 2021. svaka država članica će dostaviti izvješće o provedbi prava po direktivi. Komisija će do 11. lipnja 2022. dostaviti izvješće Europskom parlamentu o provođenju Direktive u zemljama članicama o postupovnim jamstvima za djecu koja su osumnjičenici ili optuženici u kaznenim postupcima.

Direktiva donosi minimalna pravila o pravima djece koja su: osumnjičena za počinjenje kaznenih djela ili su u postupku na sudu ili koja podliježu postupku na temelju europskog uhidbenog naloga. Dijete ima pravo na informacije: odmah u slučajevima kada se dijete obavijesti da je osumnjičenik ili je stavljen prijedlog sudu, odnosno u najranijoj prikladnoj fazi postupka, a svakako nakon lišavanja slobode.

Prava djeteta su: pravo da roditelj bude obaviješten, pravo na pomoć odvjetnika, pravo na zaštitu privatnosti, pravo na pratnju roditelja, pravo na pravnu pomoć. U najranijoj fazi postupka će se informirati o: pravu na pojedinačnu procjenu, pravu na liječnički pregled, uključujući pravo na liječničku pomoć, pravu na ograničenje lišenja slobode i korištenje alternativnih mjera, pravu na pratnju nositelja roditeljske odgovornosti tijekom saslušanja pred sudom, pravu osobnog nazočenja suđenju, pravu na učinkovite pravne lijekove.

Pomoć odvjetnika je pomoć prije nego što je dijete ispitano od strane policije, državnog odvjetnika, suca istrage i dr. kao i pri izvršenju istražne radnje ili radnje prikupljanja dokaza, od strane istražnih ili drugih nadležnih tijela; bez nepotrebnog odlaganja nakon oduzimanja slobode, ako su pozvana na sud nadležan za kaznene stvari, pravovremeno prije nego što se pojave pred tim sudom. To uključuje pravo na privatni sastanak i komunikaciju, pomoć odvjetnika tijekom ispitivanja što mora biti zabilježeno, pravo da njihov odvjetnik prisustvuje, dokaznim radnjama, prepoznavanju, suočavanjima i rekonstrukcije mjesta počinjenja kaznenog djela.

Pravo na branitelja znači pravo na povjerljivost komunikacije s braniteljem. Dijete pozvano pred nadležni sud ili suca kako bi se odlučilo o pritvoru mora imati branitelja kao i tijekom pritvora.

Pravo na pojedinačnu procjenu je pravo koje je u vezi sa zaštitom, obrazovanjem, osposobljavanjem i društvenom integracijom. Procjenjuje se: osobnost djeteta, zrelost, ekonomska, socijalna i obiteljska situacija i ranjivost djeteta. Procjena se sačinjava radi: potrebe poduzimanja posebne mjere u korist djeteta, primjerenosti i učinkovitosti mjera opreza u pogledu djeteta, odlučivanju ili djelovanju u kaznenim postupcima donošenja odluke za maloljetnika.

Pojedinačna procjena djeteta se provodi multidisciplinarno, uz uključenost djeteta i roditelja, sa specijaliziranim stručnjacima uz stalna provjera aktualnog stanja djeteta.

Pravo na liječnički pregled je za djecu koja su lišena slobode i procjenjuje se njihovo općeg psihičko i fizičko stanje, a radi utvrđivanja sposobnosti djeteta da se ispituje.

Uz nadležna tijela liječnički pregled mogu zahtijevati dijete, roditelj i/ili branitelj.

Audio vizualno bilježenje ispitivanje djece je potrebno kod policije ili drugog tijela koje provodi postupak. Ujedno moguće je iskaz bilježiti i na neki drugi odgovarajući način. Iznimka od snimanja je mogućnost postavljanja pitanja u svrhu utvrđivanja identiteta djeteta bez audiovizualnog snimanja.

Direktiva razrađuje posebno postupanje u slučaju lišenja slobode, pravovremeno i pažljivo rješavanje predmeta, pravo na zaštitu privatnosti, pravo djeteta na pratnju roditelja tijekom postupka, pravo djece da sudjelovati na suđenju, pravo na pravnu pomoć, pravo na upotrebu pravnih lijekova, te dužnost država da osposobljavaju stručnjake koji rade s djecom.

Ustavom Republike Hrvatske propisano je da su konvencije i međunarodni ugovori iznad zakona pa su tako Konvencija o pravima djece i Konvencija Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja iznad Kaznenog zakona, Zakona o kaznenom postupku ali i Zakona o sudovima za mladež te se sudovi i druga tijela mogu i trebaju pozivati na propise iz konvencija.

Direktive kao sekundarno pravo EU treba se do određenog vremena koje je propisano u Direktivi prenijeti u nacionalno pravo. Ukoliko se isto ne prenese ili se pojedine odredbe prenesu na krivi način pojedinac ima pravo da od države traži svoje subjektivno pravo pozivajući se na direktivu.

Smjernice Ujedinjenih naroda kao i smjernice Vijeća Europe nemaju obvezujuću snagu, međutim svojom logičnošću i autoritetom su vodilja mnogim zemljama da prema njima usklade svoje pravne sustave.

Stoga je važno u Hrvatskoj kao zemlji članici EU da su stručnjaci u tijeku s pravima iz ratificiranih konvencija, direktiva koje su trebale biti unesene u nacionalno pravo, ali i poznavati smjernice maloljetničkog prava da možemo težiti najboljim rješenjima i postupcima za prava djece.

IV. DRŽAVNI ODVJETNIK ZA MLADEŽ

Sukladno odredbi članka 39. stavak 2. i 3. Zakona o sudovima za mladež, državne odvjetnike za mladež postavlja iz redova zamjenika državnog odvjetnika, Glavni državni odvjetnik Republike Hrvatske, na vrijeme od pet 5 godina, time da istekom tog roka, zamjenik državnog odvjetnika može biti ponovno postavljen. Pri postavljenju, vodi se računa o tome da ti zamjenici imaju izraženiju sklonost za odgoj, potrebe i probitke mladeži te da vladaju osnovnim znanjima s područja kriminologije, socijalne pedagogije, psihologije i socijalnog rada za mlade osobe, a kako to je to predviđeno odredbom članka 38. Zakona o sudovima za mladež.

Zakonom o područjima i sjedištima državnih odvjetništava ustrojeno je na području Republike Hrvatske 15 županijskih državnih odvjetništava i 22 općinska državna odvjetništava, od čega na kaznenim predmetima iz područja maloljetničke delikvencije postupaju državni odvjetnici za mladež u 15 općinskih državnih odvjetništava (u sjedištu županijskog državnog odvjetništava).

Državno odvjetništvo posebnu pažnju poklanja radu sa državnoodvjetničkim savjetnicima raspoređenim na rad u maloljetničkim predmetima, pri čemu se tim savjetnicima postavljaju kao mentori, zamjenici sa najduljim stažem u radu na ovoj problematici, odnosno zamjenici koji raspolažu najvećim znanjem i iskustvom u radu na ovakvim predmetima, svjesni osjetljivosti rada s ovom populacijom i posljedicama koje kazneni postupak može imati na daljnji život mlade osobe.

Državno odvjetništvo Republike Hrvatske redovito prati rad i nadzire predmete u radu nižih državnih odvjetništava, pa tako i one iz domene maloljetničke delikvencije, primjenjujući institute praćenja koje predviđa Zakon o državnom odvjetništvu. Prvenstveno su to mjesečna i godišnja tabelarna i pisana izvješća koja se redovito dostavljaju višem državnom odvjetništvu, u kojima se iscrpno obrađuju podaci o zaprimljenim kaznenim prijavama, struktura kriminaliteta kao i odluke, s posebnim naglaskom na analizi uočene problematike u vidu npr. novih pojava oblika na pojedinoj podruju kriminalnog ponašanja, recidivizmu i sl.

Valja napomenuti da se rad zamjenika za mladež pomno prati i prilikom redovnih pregleda rada od strane višeg državnog odvjetništva ili pak Državnog odvjetništva Republike Hrvatske, tijekom kojih pregleda se vrši pregled predmeta od njegovog osnivanja pa sve do donošenja meritorne državnoodvjetničke odluke, rad na zastupanju optužnog akta pred sudom, s naglaskom na ocjeni aktivnosti zamjenika tijekom rasprava, kao i njegovu aktivnost vezano za izjavljivanje redovnih pravnih lijekova na odluke suda kojima nismo zadovoljni.

Osim gore navedenog, rad zamjenika za mladež prati se i cijeni kroz donošenje ocjene o obnašanju dužnosti zamjenika, kojim ocjenama državni odvjetnik, kroz zadane parametre ocjenjivanja, daje svoje mišljenje o radu zamjenika. Ocjena o obnašanju

dužnosti je jedan od ključnih parametara prilikom donošenja odluke o napredovanju zamjenika.

Na kraju valja naglasiti još jedan učinkovit institut praćenja rada zamjenika za mladež od strane višeg državnog odvjetništva. Naime, sukladno odredbi članka 42. Zakona o državnom odvjetništvu, o predmetima od posebnog državnog interesa ili u kojima se pojavljuju složena činjenična i pravna pitanja, niže državno odvjetništvo dužno je izvijestiti više državno odvjetništvo o već poduzetim radnjama, kao i o svojim daljnjim namjerama. Kroz opisana posebna izvješća, niža državna odvjetništva redovito izvješćuju više državno odvjetništvo o predmetima, između ostalih, i iz maloljetničke domene, a u kojim predmetima se nerijetko radi o snažnoj medijskoj popraćenosti kako samog događaja, tako i postupanja državnog odvjetništva po istima.

Gore opisano ukazuje na postojanje kontinuiranog i kvalitetnog sustava praćenja rada zamjenika državnih odvjetnika općenito, a posebice onih za mladež, a što je pak od odlučnog značaja prilikom rada u kaznenim predmetima prema maloljetnim počiniteljima kaznenog djela, protiv mlađih punoljetnika ili u kaznenim predmetima počinjenim na štetu djece.

4.1. STRUČNI SURADNIK U DRŽAVNOM ODVJETNIŠTVU

U radu državnog odvjetnika za mladež valja posebice istaknuti važnu ulogu stručnog suradnika u državnom odvjetništvu, koja uloga je propisana odredbom članka 43. Zakona o sudovima za mladež. Dakle stručni suradnici državnog odvjetništva koji dolaze iz redova socijalnih pedagoga, socijalnih radnika ili psihologa, sukladno Zakonu, prikupljaju podatke i daju stručno mišljenje potrebno za donošenje odluka iz nadležnosti državnog odvjetnika.

Međutim, pored navedenog, njihova je uloga daleko veća i opsežnija, time da su poslovi stručnog suradnika propisani su Pravilnikom o radu stručnih suradnika izvanpravne struke na poslovima delinkvencije mladih i kaznenopravne zaštite djece u državnim odvjetništvima i na sudovima.

Ti su poslovi podijeljeni na poslove stručnog suradnika u prethodnom postupku prema maloljetnim i protiv mlađih punoljetnih počinitelja kaznenih djela, izvršavanje kaznenopravnih sankcija maloljetnih i mlađih punoljetnih počinitelja kaznenih djela, u postupku protiv odraslih počinitelja kaznenih djela na štetu djece (kaznenopravna zaštita djece) i opće stručne i administrativne poslove.

4.2. SURADNJA DRŽAVNOG ODVJETNIŠTVA S DRUGIM INSTITUCIJAMA

U radu na kaznenim predmetima iz područja maloljetničke delikvencije, državni odvjetnik često i nužno surađuje s brojnim institucijama koje se bave radom s mladim osobama, a koja kvaliteta suradnje uvelike utječe na brzinu i kvalitetu rada državnog odvjetnika za mladež. Prvenstveno se ta suradnja odnosi na djelatnike policije, Centar za socijalnu skrb, škole, zdravstvene ustanove, vještake, odgojne ustanove. Tijela koja sudjeluju u postupku prema maloljetniku i druga tijela i ustanove od kojih se traže obavijesti, izvješća ili mišljenja, dužna su, sukladno članku 59. Zakona o sudovima za mladež, najhitnije postupiti, kako bi se takav postupak što prije završio.

Posebno važnom ocjenjujem suradnju sa sudovima i to kako sa sucima za mladež, tako i sa sucima istrage te stručnim suradnicima suda.

Osim zakonom propisane nužne povezanosti u radu ovih institucija, valja napomenuti da su propisani rokovi u radu na predmetima maloljetničke delikvencije kratki i često brza intervencija i protok potrebnih informacija može biti presudna pri ispravnoj i kvalitetnoj odluci državnog odvjetnika u pogledu npr. uhićene mlade osobe, posebice u dijelu kada državni odvjetnik mora donijeti odluku hoće li u odnosu na mladu uhićenu osobu predložiti sucu za mladež određivanje istražnog zatvora ili ne. Posebice zahtjevan i odgovoran rad s mladim počiniteljima kaznenog djela bilježimo tijekom dežurstva kada se je takve odluke potrebno donositi u ograničenom vremenu, cijeneći pri tom da su te osobe lišene slobode.

Posebice značajnu ulogu u postupanju prema maloljetniku, Zakon o sudovima za mladež propisuje za Centre za socijalnu skrb, gdje u članku 56. Zakona o sudovima za mladež određuje da će sudovi za mladež i državna odvjetništva izvijestiti centar za socijalnu skrb kad u kaznenom postupku utvrđene činjenice i okolnosti upućuju na potrebu poduzimanja mjera radi zaštite prava i dobrobiti maloljetnika.

Također, pravo je centra za socijalnu skrb da se u postupku prema maloljetniku upozna s tijekom postupka i u tom postupku predlagati i upozoravati na činjenice i dokaze koji su važni za donošenje ispravne odluke prema maloljetniku, a kako je to propisano odredbom članka 57. Zakona o sudovima za mladež, time da će o postupanju prema maloljetniku državni odvjetnik uvijek obavijestiti nadležni centar za socijalnu skrb.

4.3. RAD DRŽAVNOG ODVJETNIKA ZA MLADEŽ PREMA MALOLJETNIM POČINITELJIMA KAZNENIH DJELA

Specifičnost rada zamjenika za mladež u kaznenim predmetima prema maloljetnim počiniteljima ogleda se već prilikom zaprimanja takve kaznene prijave u rad. Osim procesne uloge državnog odvjetnika kao jedinog ovlaštenog tužitelja (članak 50. Zakona o sudovima za mladež), Zakon o sudovima za mladež propisuje u članku 76., ispitivanje maloljetnika kao prvu dokaznu radnju koju će provest državni odvjetnik.

Pri tom valja naglasiti potrebu obazrivog postupanja prema maloljetniku prilikom provođenja ove dokazne radnje, za koju dokaznu radnju je obrana obvezna, kao i pri poduzimanju drugih radnji kojima je maloljetnik prisutan, i to tako da, s obzirom na psihičku razvijenost i osobna svojstva maloljetnika, vođenje kaznenog postupka ne šteti razvoju maloljetnikove ličnosti (članak 53. Zakona o sudovima za mladež).

Sve navedeno, kao i niz drugih obvezujućih procesnih odredaba koje propisuje Zakon o sudovima za mladež u postupanju prema maloljetnicima, prvenstveno one o hitnosti i kraćim rokovima u poduzimanju radnji, zahtijeva od državnog odvjetnika za mladež izuzetnu brzinu, usredotočenost i potrebu učinkovite i cjelovite suradnje s ostalim sudionicima u ovim postupcima.

Tijekom 2016. prijavljeno je ukupno 1809 maloljetnika, te isti u ukupnom broju svih prijavljenih poznatih fizičkih osoba participiraju sa svega 4,8%. Valja istaknuti da se od 2012. kontinuirano bilježi pad broja prijavljenih maloljetnih počinitelja kaznenih djela.

Vežano uz strukturu kriminaliteta, maloljetnici su počinili najviše kaznenih djela protiv imovine (1.170 ili 64,7%), slijede kaznena djela protiv života i tijela (208 ili 11,5%), protiv osobne slobode (111 ili 6,1%) i kaznena djela vezana za zlouporabu droga i stvari zabranjenih u sportu - dio Glave XIX. KZ/11 (91 ili 5,0%).

4.3.1. ODLUKE DRŽAVNOG ODVJETNIKA U POSTUPCIMA PREMA MALOLJETNICIMA

Od ukupnog broja zaprimljenih kaznenih prijava prema maloljetnicima u 2016. godini, u odnosu na njih 1359 je državni odvjetnik za mladež je donio odluku o nepokretanju postupka prema maloljetniku. Od toga, u 80,5% slučajeva je primijenjeno načelo oportuniteta (članak 71., 72. i 73. ZSM) dok je 24 ili 1,8% prijava odbačeno jer se radilo o beznačajnom djelu (članak 33. KZ/11).

U svega 16,1% slučajeva, nadležnom sudu je podnijet prijedlog za izricanje sankcije.

Vežano uz razlog donošenje odluke temeljem odredbe članka 70. Zakona o sudovima za mladež (članak 206. Zakona o kaznenom postupku), najčešće se radi o izostanku bilo kakvih materijalnih ili personalnih dokaza koji bi upućivali na zaključak o postojanju osnovane sumnje da bi maloljetnik počinio kazneno djelo za koje se tereti. U odnosu na specifičnost postupanja u pogledu prava oštećenika iz članka 70. stavka 2. Zakona o kaznenom postupku, izuzetno rijetko se bilježi postupanje oštećenika temeljem ove zakonske osnove.

Za primjenu ovog instituta, potrebno je, dakle, kumulativno ispunjenje uvjeta:

- propisana kazna zatvora do 5 godina
- postojanje osnovane sumnje da je maloljetnik počinio kazneno djelo
- vođenje kaznenog postupka ne bi bilo svrhovito
- po donošenju odluke, obavijest oštećeniku o ostvarivanju imovinsko pravnog zahtjeva u parnici

U odnosu na primjenu bezuvjetne ili uvjetovane svrhovitosti, presudnim se postavlja pitanje kako razlikovati slučajeve kada je dostatno nakon obavljenog razgovora u državnom odvjetništvu s maloljetnikom i njegovim roditeljima, kaznenu prijavu riješiti po bezuvjetnoj svrhovitosti na temelju članka 71. Zakona o sudovima za mladež, od onih kada bi bilo prikladnije naložiti neku od posebnih obveza i postupiti na temelju članka 72. Zakona o sudovima za mladež.

Radi se o vrlo suptilnim razlikama, koje za dobro educirane stručnjake ne bi trebale predstavljati problem. Valja voditi računa o samom kaznenom djelu, u kojem ne smije biti elemenata drskosti, nasilja i upornosti. Uglavnom se radi o blažem kaznenom djelu, situacijski uvjetovanom i sređenim životnim okolnostima maloljetnika. Primjena ovog instituta je idealna u slučajevima kada maloljetnik počini blaže kazneno djelo, ekscenog karaktera i prema njemu zauzima kritičan stav, ali u njegovom osobnom i obiteljskom, odnosno školskom okruženju, postoje rizični čimbenici koji povećavaju vjerojatnost pojave delinkventnog ponašanja i koji zahtijevaju angažiranje službe socijalne skrbi. U tom slučaju prijava se odbacuje po bezuvjetnoj svrhovitosti, a nadležnom centru za socijalnu skrb dostavlja se obavijest o potrebi poduzimanja mjera pomoći u prevladavanju teškoća odrastanja maloljetnika ili savjetodavnog rada s roditeljima.

U postupanju državnog odvjetnika temeljem ove zakonske odredbe o nepokretanju postupka, valja naglasiti potrebu pojačanog zalaganja kako državnog odvjetnika tako i stručnog suradnika i to kroz prikupljanje svih relevantnih podataka (policija, Centar za socijalnu skrb, škola, zdravstvene institucije i sl), te obradu maloljetnika u državnom odvjetništvu.

Značajna je odgovornost državnog odvjetnika za mladež prilikom donošenja ovakve odluke, a temelji se na njegovom bogatom iskustvu u radu s tom populacijom, pažljive procjene sveg prikupljenog za maloljetnika i njegovu obitelj, procjene izostanka recidiva i sl.

Posljednjih godina se stalno naglašava važnost i puno govori o vrijednostima alternativnih mjera u postupanju prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela sukladno s preporukama Vijeća Europe i drugih međunarodnih dokumenata uključujući i Erevansku deklaraciju o postupanju državnih odvjetnika za mladež prema

maloljetnicima, a koje preporuke su ugrađene i u naš Zakon o sudovima za mladež u članku 72. Zakona o sudovima za mladež.

Posebne obveze koje državni odvjetnik može naložiti maloljetniku:

- a) da se ispriča oštećeniku (u smislu članka 10. stavka 2. točke 1.),
- b) da prema vlastitim mogućnostima popravi štetu nanесenu kaznenim djelom (u granicama iz članka 10. stavka 2. točke 2.),
- c) da se uključi u postupak posredovanja kroz izvansudsku nagodbu (u granicama iz članka 10. stavka 5. i 9.),
- d) da se uključi u rad humanitarnih organizacija ili u poslove komunalnog ili ekološkog značenja (u okvirima iz članka 10. stavka 2. točke 8.),
- e) da se uz suglasnost maloljetnikovog zakonskog zastupnika podvrgne postupku odvikavanja od droge ili drugih ovisnosti (u smislu članka 10. stavka 2. točke 10.),
- f) da se uključi u pojedinačni ili skupni psihosocijalni tretman u savjetovalištu za mlade (u smislu članka 10. stavka 2. točke 11.),
- g) da se radi provjere znanja prometnih propisa uputi u nadležnu ustanovu za osposobljavanje vozača (u smislu članka 10. stavka 2. točke 14.),
- h) druge obveze koje su primjerene s obzirom na počinjeno kazneno djelo i osobne i obiteljske prilike maloljetnika (u smislu članka 10. stavka 2. točke 16.).

U posljednje vrijeme povećava se broj maloljetnika prema kojima se odbačaj prijave uvjetuje izvršenjem jedne ili više posebnih obveza, ali ne na štetu maloljetnika za koje bi se prijava mogla riješiti po bezuvjetnoj svrhovitosti već u korist onih maloljetnika za koje bi se ranije pokretao kazneni postupak i predlagalo izricanje odgojnih mjera. Takvom načinu postupanja prema maloljetnicima zapravo je pridonijela i posebna obveza uključivanja u izvansudsku nagodbu koja je omogućila proširenje kriterija za odabir predmeta čije rješavanje se ukazuje svrhovitim na ovaj način.

U nastavku rada daje se kratak pregled najčešće naloženih posebnih obveza maloljetnicima uz prikaz specifičnosti pojedinih posebnih obveza koje su od iznimne važnosti državnom odvjetniku u odluci koju će od predviđenih posebnih obveza naložiti maloljetniku.

4.3.1.1. Obveza uključivanja u rad humanitarnih organizacija ili u poslove ekološkog ili komunalnog značenja

Radi se o obvezi koja je zaživjela u praksi 2000., kada je Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi sačinilo popis ustanova u Republici Hrvatskoj u kojima se ova obveza

provodi, sa vrstama ustanova, imenima mentora - osoba koje provode obvezu u ustanovi, njihovim podacima i poslovima koji se mogu obavljati u pojedinim ustanovama.

Ova obaveza se nalaže počiniteljima raznih kaznenih djela, npr. kod prometnih delikata bez težih posljedica ili težih okolnosti počinjenja djela (alkoholiziranost, bahatost, divljanje na cesti), često i kod tjelesnih ozljeda, uz prethodnu procjenu ponašanja mlade osobe općenito (ne smije se raditi o nasilniku koji se izživljava ili nekog zlostavlja radi iskazivanja vlastite moći), također i kod imovinskih i drugih delikata ako procijenimo takvu obvezu svrhovitom.

Iskustva u dosadašnjem provođenju ove obveze su pozitivna, posebno u situacijama ako mladi počinitelj raspolaže velikom količinom slobodnog vremena (ne pohađa školu, ne radi), jer osjeća da radi nešto važno, tretira ga se kao zaposlenika, postaje dio kolektiva, zajedno s majstorom ili mentorom provodi vrijeme za užinu i time stječe sliku o radnom čovjeku.

Kod odabira ove obveze nužno je voditi računa o aktivnostima počinitelja vezanima uz školu, treninge, eventualnu zaposlenost i drugo. Broj sati se određuje prema vrsti kaznenog djela, motivima i načinu počinjenja, kao i stavu počinitelja prema tom događaju. Prema dosadašnjim iskustvima najčešće se određuje rad u trajanju od 60 do 100 sati, iznimno maksimalnih 120 sati. Smatramo da ne bi bilo svrhovito nalagati izvršenje kraće od 30 sati.

Prema protokolu postupanja prilikom nalaganja ove obveze nakon sociopedagoške obrade počinitelj potpisuje Izjavu o pristanku, potom se zahtjev za posredovanje šalje nadležnom Centru za socijalnu skrb koji bdije nad izvršavanjem obveze.

U ustanovi u kojoj se izvršava obveza, sačinjava se ugovor o obvezi kojeg potpisuje predstavnik Centra za socijalnu skrb, mentor i počinitelj. Do sada su počinitelji radili razne vrste poslova kao što su košnja trave, održavanje cvijeća, čišćenje, poslovi s kućnim majstorom, dostava, pomoć korisnicima npr. doma umirovljenika, pomoć u kuhinji i drugo, a poželjno je da vrsta rada bude povezana s maloljetnikovim zanimanjem ili interesima. Ova obveza može se izvršavati i u osnovnim školama u vidu pomoći djeci u učenju i do sada smo imali pozitivnih iskustava sa maloljetnicima i češće mlađim punoljetnicima koji su davali instrukcije učenicima s teškoćama u učenju.

Nakon početnog entuzijazma u provođenju posebne obveze rada za opće dobro, prema povratnim informacijama, prisutan je problem izvršenja ove posebne obveze, koja se najčešće izvršava u Domovima umirovljenika, Caritasu ili Udrugama. Neke od navedenih ustanova odbijaju prihvatiti maloljetnike na humanitarni rad jer to iziskuje dodatne aktivnosti stručnog djelatnika - mentora.

4.3.1.2. Obveza popravka ili nadoknade štete počinjene kaznenim djelom

Radi se o posebnoj obvezi kod koje treba pažljivo ocijeniti mogućnosti mladog počinitelja kaznenog djela da istu izvrši, pri tom imajući u vidu da se često radi o nezaposlenim osobama, materijalno ovisnima o roditeljima, jer se školuju ili su završili školovanje, a još nisu zaposleni. Osim same nadoknade štete koja je najkonkretnija, jer se nalaže točno određeni iznos, određenom oštećeniku (dakle, isplata ili davanje novca u vrijednosti otuđenog ili oštećenog predmeta) ova obveza ima i šire značenje, vezano uz popravak štete. Popravak štete ne treba biti samo materijalni već se može provesti i na druge načine - ovisno o mogućnostima mladog počinitelja.

U praksi se ova obveza najčešće nalaže kod imovinskih delikata – krađe, teške krađe, oštećenja tuđe stvari, krivotvorenja isprava.

4.3.1.3. Uključivanje u postupak posredovanja kroz izvansudsku nagodbu

Ova je posebna obveza prepoznata kao dobra i učinkovita praksa, a od 1. rujna 2011. uvrštena u Zakon o sudovima za mladež, kao zasebna obveza.

Model izvansudske nagodbe u kaznenom postupku prema maloljetnicima i mlađim punoljetnim osobama razvijen je u Hrvatskoj prema austrijskom modelu izvansudske nagodbe (ATA- Aussergerichtlicher Tatausgleich) i njemačkom modelu nagodbe između počinitelja i žrtve (TOA- Toeter-Opfer-Ausgleich). Uveden je u Hrvatskoj u okviru projektnih aktivnosti usmjerenih na poboljšanje alternativnih postupanja prema maloljetnicima, a cilj trogodišnjeg projekta (2000-2003) bio je razvoj i implementacija modela izvansudske nagodbe u postupanju prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela u Republici Hrvatskoj. Projekt su suradno provodili Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi Republike Hrvatske, Državno odvjetništvo Republike Hrvatske, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu i Udruga Neustart iz Graza, Austrija.

Prema planu rada osposobljena je skupina stručnjaka - socijalnih pedagoga i socijalnih radnika za primjenu postupka posredovanja u izvansudskoj nagodbi, uvedena je primjena izvansudske nagodbe u okviru uvjetovane svrhovitosti u Zakonu o sudovima za mladež – tada u okviru posebne obveze popravka ili nadoknade štete i izdan je Priručnik o modelu izvansudske nagodbe u Hrvatskoj.

Evaluacija svih dosadašnjih rezultata nedvojbeno ukazuje da je riječ o visoko profesionalnom i kvalitetnom te jasno strukturiranom modelu čijom primjenom se postižu očekivani rezultati efikasnosti od približno 80% uspješno provedenih nagodbi. Rezultati su slični pokazateljima iz Austrije.

Osnovna ideja i cilj izvansudske nagodbe je da se konflikt, koji postoji između dvije ili više strana, a koji je nastao počinjenjem kaznenog djela, opet «vрати» na te sudionike i uz pomoć profesionalnih posrednika riješi. Polazi se od pretpostavke da osoba koja je počinila kazneno djelo treba preuzeti odgovornost za počinjeno i biti

spremna susresti se s oštećenikom te u skladu s mogućnostima i prema zajedničkom dogovoru popraviti ili nadoknaditi počinjenu štetu. Pritom treba biti jasno da izvansudska nagodba nije ekvivalent materijalnoj nadoknadi štete, već je u području kaznenog prava otvoreno mjesto gdje sudionici u sukobu aktivno sudjeluju u smanjivanju materijalnih i nematerijalnih posljedica kaznenog djela. Cilj je uspješan dogovor, prihvatljiv za obje strane, što predstavlja dobar temelj za miroljubiv zajednički život u budućnosti i prevenciju recidivizma.

4.3.1.4. Obveza uključivanja u individualni ili skupni psihosocijalni tretman u savjetovalištu za mlade

Radi se o najsloženijoj obvezi koja se nalaže mladim osobama, jer iziskuje posebno educirane stručnjake za provedbu. To je iznimno vrijedna obveza koja se može naložiti samostalno ili u kombinaciji s nekom drugom obvezom u odnosu na gotovo sva kaznena djela mladih počinitelja, koja zadovoljavaju zakonske pretpostavke za njenu primjenu. Savjetovanjem se utječe na vrijednosni sustav mladog počinitelja, na preuzimanje odgovornosti za vlastito ponašanje, ublažavanje utjecaja osobnih i okolinskih činitelja rizika, te u konačnici sprječavanja ponavljanja kaznenog djela. Nalaže se osobama koje imaju određene teškoće u svom socijalnom prilagođavanju, odnosno adolescentne probleme različite vrste. Vrlo često se primjenjuje na osobe koje su počinile kaznena djela s elementima nasilja, ali i počiniteljima drugih kaznenih djela ukoliko se ukaže nužnim savjetovanje. Savjetodavni tretman traje od šest mjeseci do godinu dana. Ova posebna obveza treba se izvršavati u Savjetovalištim za mlade, a njen sadržajni aspekt uključuje aktivno sudjelovanje i rad na sebi, a ne samo formalni dolazak kod savjetodavca.

Ova se mjera najčešće provodi u Obiteljskim centrima (osim u Zagrebu), u Službi za mentalno zdravlje i prevenciju ovisnosti, zatim u nekoliko nevladinih udruga sa kojim Centri za socijalnu skrb uspješno surađuju kao i u Savjetovalištu Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta, u savjetovalištu u Domu za djecu Zagreb (Dugave).

Radi o jednoj od najsloženijih obveza iz spektra alternativnih sankcija u pretkaznenom i kaznenom postupku i njen značaj za mladu osobu i postupanje prema njoj je vrlo velik.

Osim gore opisanih najčešće nalaganih obveza u pretpripremnom postupku, Zakon o sudovima za mladež uvodi od 1. rujna 2011., četiri nove obveze koje su na neki način niknule iz prakse. Posebno je zanimljiva obveza iz članka 72. stavak 1. točka h. Zakona o sudovima za mladež, prema kojem se mladoj osobi mogu naložiti „druge obveze koje su primjerene s obzirom na počinjeno kazneno djelo i osobne i obiteljske prilike maloljetnika“, a koja obveza predstavlja izazov stručnjacima u smislu kvalitetnog kreiranja obveze koja treba biti znakovita mladoj osobi kojoj se nalaže.

Odluku o odbačaju kaznene prijave temeljem članka 73. Zakona o sudovima za mladež državni odvjetnik donosi kada ocijeni da, s obzirom na težinu i narav djela i pobude iz kojih je ono počinjeno, vođenje postupka za drugo kazneno djelo i izricanje sankcije za to djelo ne bi bilo svrhovito. Radi se o slučajevima kad je:

- izvršenje kazne ili odgojne mjere u tijeku ili su
- ove sankcije pravomoćno izrečene ili je
- maloljetnik odlukom centra za socijalnu skrb smješten u ustanovu socijalne skrbi.

Obveza je državnog odvjetnika da o takvoj svojoj odluci, uz navođenje razloga, obavijesti centar za socijalnu skrb i oštećenika s uputom da svoj imovinskopravni zahtjev može ostvarivati u parnici, a ako je prijavu podnijela policija, obavijestit će i to tijelo.

4.3.2. POSEBNOST RADA DRŽAVNOG ODVJETNIŠTVA ZA MLADEŽ

4.3.2.1. Pripremni postupak (članak 80. Zakona o sudovima za mladež)

U odnosu na provođenje istrage protiv odraslih počinitelja sukladno Zakonu o kaznenom postupku, specifičnost maloljetničkog postupanja proizlazi iz odredbe članka 76. stavak 1. Zakona o sudovima za mladež o ispitivanju maloljetnika kao prvoj dokaznoj radnji koju provodi državni odvjetnik, osim hitnih dokaznih radnji i ako je ispitan prema članku 63. Zakona o sudovima za mladež. Osim navedenog, o vještačenju psihijatrijskim pregledom maloljetnika, tjelesnom pregledu i uzimanju tjelesnih uzoraka u dokazne svrhe od maloljetnika odlučuje nalogom sudac za mladež na obrazloženi prijedlog državnog odvjetnika.

Valja posebice ukazati na odredbu članka 79. Zakona o sudovima za mladež koja propisuje da će državni odvjetnik obustaviti rješenjem pripremni postupak ako postoje razlozi iz članka 224. stavka 1. Zakona o kaznenom postupku, ali i u slučaju kada nije svrhovito vođenje postupka prema maloljetniku, koji institut se izuzetno rijetko primjenjuje tijekom odlučivanja državnog odvjetnika.

Državni odvjetnik će u roku od 8 dana, po dovršetku pripremnog postupka, staviti sudu prijedlog za izricanje maloljetničke sankcije, time da taj rok može viši državni odvjetnik produljiti, na prijedlog državnog odvjetnika, najviše za još osam dana.

4.3.2.2. Prijedlog za sankciju (članak 81. Zakona o sudovima za mladež)

Specifičnost u postupanju državnog odvjetnika za mladež u ovom se dijelu ogleda prvenstveno u rokovima u kojima je potrebno donijeti odluku po kaznenoj prijavi, a koji rokovi su propisani člankom 81. Zakona o sudovima za mladež, a radi se o roku od 6 mjeseci, iznimno produljenom za još dodatnih 3 mjeseca. Ukoliko državni odvjetnik u ovim rokovima ne stavi prijedlog za izricanje maloljetničke sankcije, smatrat će se da je odustao od vođenja kaznenog postupka.

Zakon o sudovima za mladež, u svojim postupovnim odredbama (članak 81.) nepotrebno otežava rad državnog odvjetnika za mladež. Naime, prema toj je odredbi državni odvjetnik, za djela za koja se ne provodi pripremni postupak, odluku o kaznenoj prijavi dužan donijeti u roku od šest mjeseci od dana njezinog upisa u upisnik kaznenih prijava. Ukoliko tako ne postupi, smatrat će se da je odustao od vođenja kaznenog postupka. Na praktičnu neodrživost propisivanja prekluzivnog roka i njegovu nepotrebnost, ukazuje posebice dužnost da se prije pokretanja postupka ispita maloljetnik, kao prva dokazna radnja koju će provesti državni odvjetnik, koju radnju je u određenim, relativno čestim slučajevima, otežano provesti zbog neodazivanja maloljetnika i roditelja pozivima državnog odvjetnika, odnosno otežanog dovođenja maloljetnika od strane policijskih službenika, pogotovo ako se radi o maloljetniku, odnosno roditeljima koji često mijenjaju prebivalište ili boravište.

Nadalje, na teškoće u pridržavanju tog roka utječe i zakonska odredba o ispitivanju djece i maloljetnih osoba u svojstvu svjedoka isključivo od strane suca za mladež, a što produljuje vrijeme donošenja odluke državnom odvjetniku.

4.3.2.3. Uloga državnog odvjetnika za mladež u postupku pred sudom

Postupanje u kaznenim postupcima prema maloljetniku zahtijeva njegovu aktivnu ulogu, kroz zakonom propisano obvezno prisustvovanje sjednicama vijeća i raspravama (članka 84. i 86. Zakona o sudovima za mladež), zatim kroz ulaganje pravnih lijekova protiv odluke suda, ali i postupku nakon pravomoćnog okončanja postupka.

Naime, odredbama o izvršenju sankcija prema maloljetniku, odnosno odredbom članka 97. stavak 2. Zakona o sudovima za mladež je propisano da će sudac za mladež i državni odvjetnik obilaziti, najmanje dva puta godišnje, maloljetnike smještene u ustanovi i u neposrednoj vezi s njima i službenicima koji neposredno rade na izvršenju odgojnih mjera, kao i uvidom u dokumentaciju ustanove, utvrditi zakonitost i ispravnost postupanja i postignuti uspjeh odgoja.

Osim navedenog, sukladno članku 99. Zakona o sudovima za mladež, državni odvjetnik za mladež je ovlašten predložiti sudu donošenje odluke o obustavi izvršenja odgojne mjere izrečene maloljetniku, kada su za to ispunjeni zakonom propisani uvjeti.

V. PRIMJERI

Primjer I.

Maloljetni R.B. je počinio kaznena djela krađe i teške krađe tijekom 2012.g. za koje je 1. svibnja 2013. na Općinskom sudu imao izrečeno rješenje kojim je upućen u odgojni zavod.

U odgojnom zavodu proveo je vrijeme od 27. rujna 2013. pa do 16. studenog 2013., a potom od 11. siječnja 2014. do 13. rujna 2014. od kada je u bijegu jer se nije vratio sa odobrenog izlaska kojeg je dobio kao pogodnost jer je bio naročito uspješan odgajnik.

Potom po proteku od godine dana uprava za zatvorski sustav, Odgojni zavod Turopolje je dostavio mišljenje da ne bi bilo svrhovito da se ponovno započne sa izvršenjem odgojne mjere jer se sada radi o 19-godišnjaku koji je završio dva osposobljavanja i za kojeg nema više razloga da se odgojno na njega djeluje.

Prema podacima državnog odvjetnika nema novih kaznenih djela sada punoljetnog R.B.

Prvostupanjski sud odlučuje temeljem članka 99. Zakona o sudovima za mladež.

- I. Hoće li se zakazati rasprava ili sjednica vijeća?
- II. Koga se treba pozvati na raspravu ili sjednicu vijeća?
- III. Kakav je prijedlog državnog odvjetnika?
- IV. Koja je odluka vijeća za mladež i zašto?

Primjer II.

Maloljetnik M.G. je počinio kazneno djelo teške tjelesne ozljede i oduzimanja tuđe pokretne stvari te mu je u lipnju 2013. Općinski sud izrekao odgojnu mjeru upućivanja u posebnu odgojnu ustanovu.

Maloljetnik je po rješenju Centra za socijalnu skrb već bio smješten u Centar za odgoj i obrazovanje Lug od svibnja 2012. pa je samo nastavio boravak u tom centru po pravomoćnosti rješenja o upućivanju u posebnu odgojnu ustanovu.

U veljači 2014. Centar za odgoj i obrazovanje Lug stavlja prijedlog za izmjenu odgojne mjere jer se maloljetnik ne pridržava programa u ustanovi, verbalno i fizički je agresivan prema stručnom i medicinskom osoblju.

Maloljetnik je odveden po svom roditelju u Zagreb gdje roditelj želi da sa njim maloljetnik provede svoje vrijeme jer je od 12-te godine dječak bio izvan kuće. Centar

ga je tri puta prepratio do Psihijatrijske bolnice za djecu i mladež gdje nije bio zadržan jer su liječnici naveli da nema indikacija za njegovo zadržavanje.

- I. Na koji način je potrebno kontrolirati izvršenje ove odgojne mjere?
- II. Što sve treba pribaviti državni odvjetnik i sud kako bi mogli odučivati o eventualnoj zamjeni ili obustavi izvršenja ove odgojne mjere?
- III. Koji je najbolji interes djeteta sa zdravstvenih poteškoćama?

Primjer III.

Maloljetni I.J. zbog kaznenog djela oštećenja tuđe stvari iz članka 235. stavak 1. Kaznenog zakona je kazneno prijavljen, prikupljeni su podaci o osobnim i obiteljskim prilikama maloljetnika.

Iz izvješća Centra za socijalnu skrb proizlazi da se radi o mladiću koji je u međuvremenu navršio 19 godina, koji je odrastao u obitelji u kojoj su se više godina provodile mjere obiteljsko pravne zaštite zbog narušene dinamike obiteljskih odnosa, teških materijalnih prilika i odgojno obrazovnih teškoća kod tada mladb djece. Osnovnu školu završio je po prilagođenom nastavnom programu uz individualiziran pristup i posebnu dodatnu pomoć defektologa. Srednjoškolsko obrazovanje završio je u Centru za odgoj i obrazovanje Lug gdje je stekao zvanje pomoćnog kuhara. Na tjednom smještaju u Centru nalazio se temeljem rješenja Centra za socijalnu skrb, nakon što su mu vještačenjem 2012. utvrđene dg mješoviti poremećaj osjećaja i ponašanja, granično intelektualno funkcioniranje i problemi u obiteljskim odnosima. Kazneno djelo iz ove prijave počinio je za vrijeme smještaja u ustanovi.

Od počinjenja djela prošlo je godinu i pol. Sada već mlađi punoljetnik završio je srednjoškolsko obrazovanje, honorarno se zapošljava te ponovno živi sa ocem. Suraduje sa stručnom djelatnicom Centra za socijalnu skrb te se prema uputi uključio u tretman Udruge za kreativni socijalni rad koji i pohađa.

I. Radi ocjene osnovanosti primjene načela svrhovitosti (po kojem članku?)što treba poduzeti državni odvjetnik za mladež?

II. Kako se podaci prikupljaju i od koga?

III. Kako utječe protek vremena od počinjenja kaznenog djela do odluke državnog odvjetnika?

IV. Da li narav kaznenog djela te suradnja sa stručnim djelatnicima socijalne skrbi utječu na odluku i zašto?

Primjer IV.

Kazneni predmet prema četvero maloljetnika, M.D. i dr., zbog kaznenog djela oštećenja tuđe stvari iz članka 235. stavak 1. Kaznenog zakona, počinjenog na štetu osnovne škole koju su pohađali.

Povodom zaprimljenog posebnog izvješća policijske postaje, prikupljeni su podaci o osobnim i obiteljskim prilikama maloljetnika. Iz izvješća Centra za socijalnu skrb za svu četvoricu maloljetnika proizlazi da odrastaju u cjelovitim i brižnim obiteljima, redovno se školuju i u dosadašnjem razvoju nisu iskazivali odgojno obrazovne teškoće. Roditelji su odmah aktivno reagirali i potaknuli svoju djecu da preuzmu odgovornost za svoje postupke. Sami su kontaktirali školu te u cijelosti nadoknadili štetu. Svaki maloljetnik sam je zaradio za svoj dio nadoknade štete ili je dao svoju ušteđevinu.

U državnom odvjetništvu su obavljani razgovori sa maloljetnicima, kao i njihovim roditeljima. Maloljetnici su tijekom razgovora iskazivali iznimnu pristojnost te verbaliziraju kajanje i spremnost na posljedice. Roditelji ne umanjuju značaj djela te ističu razgovore koji su u obitelji vođeni nakon saznanja o kaznenom djelu. Sami su kontaktirali ravnateljicu škole, ispričali se i potom u cijelosti nadoknadili štetu u iznosu od 8.200,00 kuna. Svaki maloljetnik sam je osigurao sredstva za svoj dio nadoknade štete.

Zaključno, radi se o maloljetnicima koji do sada nisu kazneno evidentirani niti su u dosadašnjem razvoju iskazivali odgojno obrazovne teškoće. Odrastaju u cjelovitim i brižnim obiteljima i redovno se školuju. U odnosu prema kaznenom djelu adekvatno su kritični. Nakon saznanja o kaznenom djelu roditelji su odmah reagirali te potaknuli maloljetnike na preuzimanje odgovornosti za svoje postupke. Sami su kontaktirali ravnateljicu oštećene škole, ispričali se te u cijelosti nadoknadili počinjenu štetu.

- I. Kako ocijenjujete dosadašnja postupanja maloljetnika?
- II. Jesu li važni razgovori na policiji, u obitelji, u Centru za socijalnu skrb i u državnom odvjetništvu za donošenje odluke?
- III. Kako ocijenjujete činjenicu da su maloljetnici samoinicijativno nadoknadili štetu počinjenu kaznenim djelom?
- IV. Koju odluku će te donijeti i po kojoj osnovi?

Primjer V.

Predmet prema maloljetnom D.S. zbog kaznenog djela povrede privatnosti djeteta iz članka 178. stavak 2. Kaznenog zakona, počinjenog na štetu vršnjaka u osnovnoj školi.

Maloljetniku je bilo žao što je drugom maloljetniku čitao poruke, pregledava sadržaj njegovog mobitela i objavljivao njegove fotografije zbog čega je oštećenika bilo sram. Pokušao je razgovarati sa oštećenikom ali oštećenik ga se bojao. Maloljetnik D.S. je dobar sportaš, prolazi sa vrlo dobrim uspjehom i živi s majkom jer mu je otac umro. Nije prije u školi prepoznat kao učenik koji bi radio probleme.

- I. Da li prikupljeni podaci o osobnim i obiteljskim prilikama maloljetnika i njegovom stavu prema kaznenom djelu daju osnova za primjenu načela svrhovitosti?
- II. Ukoliko ima osnova za primjenu svrhovitosti koju obvezu biste dali maloljetniku i zašto?
- III. Opišite svoj postupak.

Primjer VI.

Predmet prema maloljetnom R. F. zbog kaznenog djela krađe iz članka 228. stavak 1. Kaznenog zakona, na štetu trgovine informatičke opreme i šteta je 25.000,00 kuna.

Dječak je 17 godina koji ima određene poteškoće u komunikaciji s drugim osobama i mobitele Iphone je poklanjao djevojčicama u razredu. Izuzetno je povučen i teško sklapa prijateljstva. Živi sa bakom i djedom i stricem nakon što su roditelji otišli na rad u Irsku. Završio je trogodišnju elektro strojarsku školu. Prije nije činio kaznena djela niti prekršaje, a nije disciplinski kažnjen u školi.

- I. Kako treba postupiti državni odvjetnik po kojem članku?
- II. Ako postoje uvjeti za uvjetovani oporunitet tko kontrolira provođenje?
- III. Ako maloljetnik ne uzvrši eventualnu posebnu obvezu kakva je odluka državnog odvjetnika?

Primjer VII.

Predmet prema maloljetnoj D.B. zbog kaznenog djela prisile prema službenoj osobi iz članka 314. stavak 1. i 2. Kaznenog zakona.

U odnosu na maloljetnicu su prikupljeni podaci o osobnim i obiteljskim prilikama maloljetnice radi davanja prijedloga adekvatne mjere.

Iz izvješća Centra za socijalnu skrb proizlazi da se radi o maloljetnici koja u zadnjih godinu dana pokazuje stihijska ponašanja i funkcioniranja, konzumiranje alkohola i drugih sredstava ovisnosti, manje krađe, skitnju i zapuštanje svih školskih obveza. U okviru mjera iz nadležnosti službe socijalne skrbi pokušalo se intervenirati (pokušaji zbrinjavanja maloljetnice u udomiteljsku obitelj ili privremeni smještaj u đачki dom ili ustanovu), no zbog odbijanja suradnje od strane maloljetnice i njezine nedostupnosti za bilo kakvu odgojnu intervenciju, rezultati su izostali, a njezine teškoće u ponašanju progredirale. Rješenjem Općinskog građanskog suda u Zagrebu, maloljetnica je povjerena na čuvanje i odgoj Odgojnom domu Bedekovčina. Maloljetnica je bila u bijegu od kuće te je smještaj realiziran tek nakon što je privedena od strane policije. Samovoljno je napustila Dom već slijedećeg dana i od tada se nalazi u bijegu.

- I. Koji je prijedlog državnog odvjetnika i zašto?
- II. Koja je odluka vijeća za mladež i zašto?
- III. Kako se cijene mišljenja stručnih djelatnika Centra za socijalnu skrb i stručnih suradnika državnih odvjetnika i stručnih suradnika suda?

LITERATURA

1. Zakon o sudovima za mladež
2. Zakon o kaznenom postupku
3. Kazneni zakon
4. Zakon o državnom odvjetništvu
5. Zakon o područjima i sjedištima državnih odvjetništava
6. Poslovnik državnog odvjetništva
7. Koller-Trbović, N., Cvjetko, B., Koren-Mrazović, M., Žižak, A. (2003): Model izvansudske nagodbe u kaznenom postupku prema maloljetnicima i mlađim punoljetnicima, Ministarstvo rada i socijalne skrbi, RH, Državno odvjetništvo RH i Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Zagreb,
8. Praktični vodič za rad stručnih suradnika u državnim odvjetništvima (2002.) - interni priručnik
9. Ustav RH
10. Povelja o pravima djeteta
11. Konvencija o pravima djeteta
12. Konvencija o pravima osoba s invaliditetom
13. Konvencija o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece
14. Konvencija o zabrani i trenutnim djelovanjima za ukidanje najgorih oblika dječjeg rada
15. Konvencija o najnižoj dobi za zapošljavanje
16. Recommendation 1864 (2009), Vijeća Europe
17. Smjernice UN za sprečavanje maloljetničke delinkvencije /Smjernice iz Riyadha/
18. Pravila UN za zaštitu maloljetnika lišenih slobode
19. Pravila UN o standardnom minimumu u maloljetničkom sudovanju /Pekinška pravila/
20. Haška konvencija o zaštiti djece i suradnji u međudržavnom posvojenju
21. Konvencija Ujedinjenih naroda o položaju izbjeglica iz 1951.;
 22. Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima iz 1966.;
 23. Međunarodni pakt o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima iz 1966.;
24. Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom iz 2006.;
25. Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (1950., ETS br. 5) (dalje: "EKLJP");
26. Europsku konvenciju o ostvarivanju dječjih prava (1996., ETS br. 160);
27. Izmijenjena Europska socijalna povelja (1996., ETS br. 163);
28. Konvencija Vijeća Europe o kontaktima s djecom (2003., ETS No. 192);
29. Konvencija Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja (2007., CETS br. 201);
30. Europska konvencija o posvojenju djece (2008., ETS br. 202);
31. Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima djece u odnosu na sudjelovanje u oružanim sukobima

32. Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji
33. III protokol uz Konvenciju o pravima djece
34. Obiteljski zakon
35. Hirjan F., Singer M. (1998.) Komentar Zakona o sudovima za mladež i kaznena djela na štetu djece i maloljetnika
36. Božica Cvjetko, Mladen Singer (2011.) Kaznenopravna odgovornost mladeži u praksi i teoriji s priložima i literaturom
37. Državno odvjetništvo Republike Hrvatske izvješće o radu državnih odvjetništava u 2016. godini